

LEMBIT KUKE MÄLESTUSED

PANI KIRJA

LÄHTE ÜHISGÜMNAASIUMI 10. KLASSI ÕPILANE
ANNA-LISETE KUKK

Juhendaja Lembit Kukk

II KOHT VANUSEKLASSIS 10.–12. KLASS

A. Lepp kirjutab oma raamatus: “Inimene on kõige kallim vara“, pasundas sellest ka kommunistide propagandamasin. Selle varaga käisid diktatuurivalitsus ja talle kuulekad alamad aga ümber kui odavaima loodusvaraga. Üle 20 tuhande inimese kisti lahti oma kodudest ja veeti Siberisse, kus paljud neist hukkusid. Väljasaadetavatele pandi süüks, et nad olid hoolega harinud oma isade maad, hoidnud ja kaitsnud seda“ (Lepp, 1993, lk 2).

See on kindlasti Eesti ajaloo üks julmemaid ja kurveimaid aegu, kus ühtäkki tungivad sinu koju võõrad inimesed, kes käsevad sul kiiremas korras asjad pakkida ning sind laaditakse teiste eestlastega vagunisse ning sa ei tea kuhu sa võid sattuda ja mis sinust ning su perest tulevikus saab.

Miks ma just seda lugu tahan kirja panna – põhjuseid on palju. Kuna see on ränk aeg, aga sellegipoolest on huvitav teada, kuidas eestlased tulid selle olukorraga toime, mille teekonna lõpus ei nähtud valgust, vaid kardeti seda kõige hullemat. Selleks on mul omast käest võtta lugu vanaisast, kes on selle teekonna oma perekonnaga läbinud.

Lugu on kirja pandud Lembit Kuke poolt jutustatuna oma lapselapsele. Lembit Kukk on sündinud 20. septembril 1940 Viljandimaal. Tal on kaks õde ja venda: Mahta Kukk, Ants Kukk, Ilmar Kukk, Lembit Kukk. Ta oli peres kõige noorem laps. 1949. aastal küüditati neid perega Siberisse. Lembit oli kõigest kaheksa aastane.

Olen sündinud 1940. aasta septembris, seega enne suurt sõda, kuid juba nõukogude ajal, Viljandimaal Oti talus viienda lapsena. Minu esimesed meenutused on seotud sõjaga. On ilus soe sügisõhtu, kuid kõik on kuidagi ärev ja õudne, pimedas, kusagil taevas undavad lennukid, kõik on hirmul, ainult mina olen rahulik, sest ma olen ema süles ja tean, et tema kaitseb mind kõikide ohtude eest. On sügispäev, paari päeva eest sõjamehed viisid minema meie isa, oleme vennaga karjas, õieti lihtsalt karja juures. Kusagilt eemalt raudteejaama kandis kõlavad lasud, mille peale vend ütleb: "Isa lasti maha". Hirmunult ja väledate sammudega jooksi meale kaebama, mida olime kuulnud. Suure nutmise ja halisemise peale tuli sellest ainult paksu pahandust. Üldiselt läks aga lapse elu oma rada mööda suhteliselt rahulikult ja mängides, kuni tuli see kõige kurvem ja šokeerivam aeg, mida poleks ette kujutanudki. Ühel hetkel hävitati kõik...

On 1949. aasta 25. märtsi varajane hommikutund, kui meie taluõule ilmub kümnekond relvastatud sõjaväelast ja veel mingid tsviilriietes tegelased. Maja uksele käib kõva pussipäradega tagumine, õues kõlavad mõned lasud, mille järel minu parimad sõbrad ja mängukaaslased Muki ja Palli jäävad igaveseks vait. Majas algab üks suur segadus: ema poeb peidikusse sahvrisse riivilite taha, kuid sellest pole kasu, ta leitakse sealt üsna ruttu. Õega läbi rehealuse kaovad teisedki kusagile hobusetalli heintesse. Vaatamata põhjalikule otsimisele ja tääkide abil heinte läbitorkimisele neid ei leitud, nad tulid ema kutsumise peale ise välja. Meile teatatakse, et oleme kehtiva riigikorra vaenlased ning määratud väljsaatmisele. Öeldakse, et meil on aega üks tund ja meil on õigus kaasa võtta vara, mis võib kaaluda kuni 500 kg. Seda teatab kohalik eestlasest volinik, kes osutus suhteliselt inimlikuks. Tema abist oli väga palju kasu, sest me ei teadnud, mida kaasa võtta. Ta aitas segaduses olevat ema asjade pakkimisel. Tema soovitusel sai kaasa võetud õmblusmasin, kott ube, peegel magamistoast ja vist midagi veel. Ta seletas emale, et kui ei lähe omal vaja, vahetate leiva vastu. Kuna ma olin vanaema lemmiklaps, siis vanaema palus sõjaväelastel, et nad jätaksid mind temaga Eestisse. Sõjaväelased keeldusid rangelt, sest mina olin nimekirjas ning see oli mulle ette määratud, et pidin ära sõitma. Vanaema palus, et temal lubataks tulla koos meiega. Kuid asjatult, sõjaväelased ei luba, kuna vanaema ei olnud sellest talust pärit ning teda ei olnud ka nimekirjas. Meid, ema, vend, õde ja mina, koos kompsude ja asjadega käsutatakse regedele ja algab sõit. Vanaema jookseb nuttes järgi, kukub lumme pikali, nutab ja haliseb seal edasi. Eemal verisel lumel lebavad minu sõprade laibad. See õudne pilt on mul tänaseni detailideni mälus.

Keskhommikuks jõudsi Loodi koolimaja õuele. Siin koolis jõudsin käia ainult esimese klassi, millega minu eestikeelne haridustee ka lõppes. Regedelt käsutati meid otse autokasti. Autosid oli mitu, mõnedes juba olid meie saatusekaaslased. Nägin nende hulgas ka oma klassikaaslast. Keegi ei olnud lõbusas tujus, vanemad inimesed said aru, mis oli toimunud, laste jaoks oli see arusaamatus ja suur šokk. Olime söömata, väga suuresti piinas joogihäda. Kuid emal õnnestus imekombel kellegi tuttava abiga ja meid valvanud sõduri heatahtlikkuse toetusel saada kauplusest mingi jupp vorsti ja pudeliga kaevust vett. Siia maani mõtlen, et see on üks parimaid vorste, mida ma olen oma elu jooksul saanud. Õhtupoolikul jätkasime oma teekonda autoga sõites, esialgu meile teadmata suunas. 2–3 tunni pärast jõudsi Puka raudteejaama, kus toimus kogu kokkuveetud inimeste laadimine, sõdurite arusaamatute käskude saatel loomavagunitesse. Meie sattusime just niimoodi, et mina oma õe ja vennaga sattusime ühte vagunisse, aga ema sattus teise. Õnneks suutis ema ära seletada sõdurile, et me oleme tema lapsed ning imekombel sai ema meiega lõpuks ühte vagunisse. Oli nii hirmus, sõnadega on seda raske kirjeldada. Ma olin ju ainult 8 aastane, terve päeva näinud julmusi, peksmisi, võõras keeles karjumisi, ähvardusi – kutsu õde ja vend peidikust välja, muidu laseme su ema maha. Närvikavas lõi see välja järgnevatel päevadel, ma olin kord teadvuseta, kord mingi aeg teadvusel. Olin saanud närvivapustuse. Ema arvas, et mina elusana seda teekonda ei lõpeta. 11. aprillil jõudsi me kohale, kuid sellest pikast teekonnast Siberisse ma mäletan ainult üksikuid kilde.

Olime kohas, mille nimeks Novosibirski oblasti Plehanovka küla. Tuli alustada elu nullist. Kõige suurem mure oli meil kui ka teistel, et kust saada söödavat täna ja kuidas saada söödavat igapäevaselt, et nälga ei jääks. Sellele peamisele murele järgnesid muud – kus elada, kust saada kehakatted, millega kütta jne. Ema, vend ja õde käsutati kolhoosi tööle, mind kooli. Koolis ma midagi aru ei saanud, sest kõik toimus vene keeles. Vene keeles teadsin kõigest kahte sõna ja isegi vene tähed olid võõrad. See tähendas ainult üht, et sügisel tuli uuesti minna esimesse klassi. Meie külas oli ainult 4 klassi. Edasi tuli käia koolis 18 km eemal teises külas. Sügisel tuli käia koolis jala, talvel elasin seal korteris eestlaste juures. Peremees oli kolhoosi mesinik ja perenaine oli vasikatalitaja. Nendel oli ka poeg, kes sündis Siberis. Tema koolis veel ei käinud, pidevalt üritas minu koolivihikuid sodida. Talvel käisin kodus ainult pühapäeval. Kehalise kasvatusõpetaja oli lahke ning vahetevahel lubas kasutada mul suuski, et saaksin koju suusatada. Külmpakane võttis alati põsed ja kannad nii läbi, et need olid pikka aega süsimustad. Kodust sain kaasa tüki leiba ning külmutatud piima. Õppida sai muidugi niikaua, kui väljas oli valge. Ma olen üritanud lugeda raamatuid nii ka, et tikutopsi pandi searasv, selle sisse lõngajupp ja tekk üle pea, et perenaine ei näeks. Aga sellele saadi kiiresti jälile, sest põlemise ajal ajas see haisu.

Kõik pidid tööd tegema. Sellest ei olnud kellelgi pääsu. Töö oli raske, 10–11 tundi päevas. Töövahenditeks oli ainult labidas, kirves, saag, ader, härg ja hobune. Kogu töö tehti käsitsi või loomade abil. Esimesed traktorid jõudsid meie külla alles 1954. aastal. Peale teist klassi, alustasin oma töötegemist suvevaheaegadel. Kogu 9-st aastast Siberis võiksin palju, palju meenutada, kui oskaks, võiksin kirjutada paksu raamatu.

Raha hankimine viis meid lausa tülideni. Oma klassivennaga tuli meil plaan hakata korjama kõigepealt konte. Loomade korjused viidi külast 3–4 km külast eemale. Me urgitsesime need kondid sealt üles, osasid keetsime, millel oli tükike liha veel küljes. Siia maani imestan, kuidas me sealt haigusi ei saanud. Kuid üsna ruttu saime aru, et selle eest saab väga vähe raha.

Olime kuulnud, et külades hakkas ringi liikuma kampaania, et ostetakse kokku vanametalli, ning me mõtlesime hakata rauda otsima. Me avastasime küla peal sauna, kuhu oli pandud niiduki ratas ning selle peale kivid. Sellest oli tehtud keris. Kuid saunaomanik avastas üsna ruttu, et ratas on kadunud ning keegi oli näinud pealt, kuidas meie selle ära varastasime. Sellest tuli suur jama. Pidime selle järgmine päev juba tagasi tooma ning ise tagasi ka panema.

Kohalikud elanikud elasid väga vaeselt, nad lausa nälgisid, seepärast oli ka neid, kes nägid toodud eestlastes lisasöödikuid. Kuid vist sellepärast, et Siberisse saadeti sunniviisiliselt ja poolvabatahtlikult inimesi juba alates 16–17-st sajandist. Sealne elanikkond on tolerantne ja heatahtlik, sõbralik ja abivalmis. Kui poleks olnud nii abivalmeid inimesi, ei oskaks öelda, kas me oleksime tulnud toime. Meie saabumise järel, teisel või kolmandal päeval, ilmus kohale kohalik habemik, kes oli oma ametilt kalamees ning ta tõi meile suure pesukaussiga kohaliku järve kalu. Kohalikud järved olid umbjärved, nendes olid ainult kogred ja veel mingid liivarullitaolised kalad. Samal kevadel meie naabruses elav perenaine pakkus mahapanekuks kartuleid, seletades, et Siberist kiire pääsemise mõtted tuleb unustada. Hetkel tuleb mõelda ainult sellele, kuidas edasi hakkama saada. Nüüd said mulda ka meie veel söömata oad. Teine naabruses elav inimene tuli ise ja pakkus oma sauna kasutamise võimalust. Muide, oma sauna meie ei ehitanudki, kõik need aastad saime pesta ennast kasutades naabrite saunu. Kalamees ja jahimees lubas vennal ja hiljem ka minul alati kasutada oma paati. Minul koolipoisina tekkisid oma sõbrad, mängukaaslased, söögi hankimise kaaslased, suvel töökaaslased – minu koolikaaslased. Kunagi keegi nendest ei heitnud mulle ette, et mina olen eestlane ja fašist. Nad olid toredad ning sõbralikud.

Ülemusteks olid algul jaotuspunktis NKVD (Norodnõi Komissariat Vnuternih Del – Siseasjade Rahvakomissariaat) töötajad ehk lihtsamalt öeldes sõjaväelased. Hiljem meie järelvalvega

tegelevad volinikud ja muidugi kohaliku kolhoosi esimehed, brigadirid ja nii-nimetatud lülide juhatajad. Nende hulgas oli igasuguseid: oli neid, kes püstoliga vehkides tahtsid maha lasta minu venda ja õde ainult sellepärast, et väidetavalt oleme tulnud vabatahtlikult Siberisse. Kuid rohkem oli teisi kohalikke ülemusi. Meie piirkonna volinik aitas meil soetada esimese lehma, ta rääkis pehmeks kolhoosi esimehe, kes annaks meile maja ehituseks lagunenud hurt-sikuga krundi. Kui tõsiselt rääkida, siis tema päästis mind kui kohaliku järve rootsiku süütajat edasisest vangilaagrist. Temast oli palju kasu, kuid kahjuks volinikud vahetusid ning uutega oli probleeme. Minu õde pandi paariks ööpäevaks pokri (kohalikele oludele vastavalt – keldrisse) nõudes koputajaks asumist, sama lugu oli hiljem emaga, ainult nõudmine oli teine – kirjuta avaldus kohaliku kolhoosi liikmeks astumiseks. Mõlemad olid nii kangekaelsed, et ei kirjutanud kummalegi paberile alla. Hiljem see tasuti emale kätte Eesti ametnike poolt, kes Siberis rabatud aastaid pensionistaaži hulka ei arvestanud. Kohalike kolhoosiesimeeste hulgas oli mitmesuguseid tegelasi: lolle, upsakaid, omakasupüüdjaid, helgesse tulevikku uskujaid. Suuremalt jaolt normaalseid ei mäleta, kes neist oleksid lubanud meil varuda vähesest metsatukast meie majaehituseks materjali-haavapalke ja rääkinud ära kolhoosi esimehe, et saakisme endale lehma. Nad olid inimesed, kuid nende üle oli partei, kord, hirm võimu ees, nad pidid sundima ka surnuid tööle, nälgivaid uskuma panema, et homme on kõik tore. Kokkuvõttes – nad olid tavalised siberlased, meie eestlased saime nendega läbi, nad austasid eestlaste töökust ja kohusetundlikkust.

Inimeste mõju kõrvale tahaks eraldi toonitada Siberi stepi loodust, see on midagi seletamatu võimast ja üleolevat. Selle looduse annid igasuguste metslindude munad (alates varblasest), stepis kasvav metsik sibul, küüslauk, kõikvõimalikud juured (takjas, hundinui, pilliroog) aitasid elus toime tulla. Toiduhankimise igapäevane vajadus tõi mind selleni, et ma õppisin ära kalavõrgu kudumise ja nendega kalapüügi. Kevadeti olid põllud täis õitsevaid lilli. See vaatepilt oli midagi enneolematut. Talvepakane oli üsna karm. Paksult lund oli igal pool. Ma olen tänaseni arvamusel, et Siberi loodus kasvatas minust korraliku loodust armastava, seda austava inimese.

Olukorras, kus iga päev tuli võidelda ellujäämise nimel, tuli üksteist aidata. Nii elasime sõbralikult algul 3–4 peret ühes majas. Kohalikul majal on reeglina ainult üks suure ahjuga tuba. Olukorras, kus terve pere aastapalgaks arvestati 300–400 rubla, millest arvestati ka veel maha lõunasöögi ehk supi hind. Seda oli vaja süüa kodust eemal, kuna tööl käisime kodust kaugel. Ma ei suuda kunagi hinnata seda tohutut muretsemist ja raskuste koormat, mis tuli minu emal kanda. Ta oli ju üksinda kolme lapsega, mees oli samal ajal vangilaagris, vanem poeg sai Siberis oleku kolmandal aastal metsavennana surma. Esimesed 2–3 aastat oli olukord ikkagi väga tõsine. Ema, kes õpetas mulle, et võõrast katkist õmblusnõela ei tohi võtta, olin sunnitud ise seeliku alla peidetud taskustesse ronima ning varastama töölt teravilja puhastusjätmetest teravilja. Ema, kes kunagi ei karistanud füüsiliselt oma lapsi, lõi mind paar korda mingi vit-saga, sest ma olin leiva (see oli umbes 500g) järgi saadetuna sellest jõudnud teepeal pool ära süüa. Töökus ja visadus, üksteise abistamine aitasid tasapisi jõuda sealse külaelu normaalsele järjele. Ema sai tööle farmi, kus oli kergem ja kus liikus rohkem söödavat. Teine vend õppis traktoristiks, hiljem keevitajaks – sai tööle traktorijaamas, seal maksti reaalselt palka, ei pidanud enam rabama mingite utoopiliste normipäevade eest. Õde sai tööle tallimehena, hiljem õppis zootehnikuks ja töötas farmis. Vend sai teiste eestlaste abiga ehitatud mingi omapärase ühetoalise maja. Neid ehitati umbes 4–5 tükki. Omapärane oli ta sellepoolest, et ainukesena külas oli majal rookatus, majas ei olnud vene ahju, maja aknad olid kahe suure ruuduga – kohalikud algul naersid selliste veidruse üle. Lühidalt – eestlased ei saanud Siberis hukka, vaid rabelesid välja ja 6–7 aasta pärast said juba kodumaale pöördumisest mõelda. Elati paremini kui kohalikud. Kui hädasti on raha vaja, siis mine laena eestlaste käest – selline ütlemine oli kohalike seas tavaline.

Emamedaliga autasustatakse emasid, kes on sünnitanud ja üles kasvatanud viis või kuus last. Emamedaliga autasustamine toimub NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi nimel liidu- ja autonoomsete vabariikide Ülemnõukogude Presiidiumite seadluste alusel. Emamedalil on kaks järku. I järgu Emamedali said need emad, kes olid üles kasvatanud kuus last, II järgu Emamedali said need emad, kes olid üles kasvatanud viis last. Sellise medali sai ka minu ema.

Märtsis 1953 suri Stalin, riigis kuulutati välja suur amnestia – lasti lahti tuhandeid kriminaalkurjategijaid, neid oli kõikjal, ka meie Siberi kolkas asuvas külas. Meie saatusest aga ei olnud mingeid uudiseid. 1957. aasta lõpus või oli 1958. aasta algul levis kuulds, et Nõukode Liidu poolt autasustatud isikud võivad olla vabad ning pöörduda kodumaale. Minu emal oli Emamedal, sellest algas tagasitee mõte.

Emamedaliga autasustatati emasid, kes olid sünnitanud ja üles kasvatanud viis või enam last. Emamedaliga autasustamine toimus NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi nimel liidu- ja autonoomsete vabariikide Ülemnõukogude Presiidiumite seadluste alusel. Emamedalil oli kaks järku. I järgu Emamedali said need emad, kes olid üles kasvatanud kuus last, II järgu Emamedali said need emad, kes olid üles kasvatanud viis last. Sellise medali sai ka minu ema.

Kohalikud võimud erilisi takistusi lahkumisel ei teinud, kogutud vara müüsi maha, jagasime sõpradele, saadud vahenditega tasusime kolhoosile õe koolituse kulutused 300–400 rubla. Ostisime rongipiletid ja oligi see etapp elust läbi, kuid ees oli uus ja kahjuks ebasõbralikum aeg. Võibolla kõige keerulisem tagasituleku juures oli lastel sõbrade, koolikaaslaste, mängukaaslaste mahajätmine. Kõik tundsid selle üle rõõmu, et meid lasti vabaks, kuid samas oli ka see väga kurb lahkuminek.

Eesti suhtumine Siberist tagasitulejate vastu oli üsna negatiivne. Ainult sugulased ja lähituttavad olid õnnelikud, et tulime sellest välja ning oleme tagasi. Meid siia tagasi ei tahtud. Eesti ametnikud ei lubanud oma endisesse kodusse sisse kirjutada, ei lastud tööle minna jne. See oli päris suur takistus alustada uuesti oma elu kodus. Olime olukorras, kus rõõmsalt kodumaale saabudes avastasime, et siin meid keegi näha ei tahagi. Mu ema ja õde rääkisid enne surma mulle, et see oli nende suurim pettumus elus. Raske on ette kujutada, mida tähendas see minu emale – Vabadusristi kavalerile.

Kodumaale jõudsin jaanipäeva paiku, öösel. Mitmed emad saatsid varem Eestimaale lapsed, mina üks nende seast. Eestisse jõudsin praktiliselt üksi. Esimeseks emotsiooniks oli jasmiiini lõhn. Kondasin tükk aega mööda Viljandi linna enne, kui leidsin vanaema maja ülesse. Algul ei tahtnud vanaema mind sisse lasta, kuna arvas, et mingi võõras tuleb siia varastama. Kui ma pika aja peale suutsin talle ära rääkida, kes ma olen, lasi ta mind sisse. Esialgu tuli elada vanaema pisikeses toas, mis oli 16 ruutu. Sinna pidime ära mahtuma viiekesi. Elu tuli alustada nullist. Mõned kuud ja isegi aastaid läks sellele, kui vend sai tööd, õde läks mehele. Hiljem ehtasid endale kõik oma majad. Läks tükk aega, kui asi hakkas kuskilt otsast hargnema.

Minu isal Eestis nii hästi ei läinud, sest oli naabreid, keda häiris meie olemasolu külas. Kuid peab mainima, et kõik ka ei olnud sellised. Eriti ei meeldinud me ühele küla naabritest, kes sõi-
mas alalõpmata: “Mida te fašistid siia ronite!” Ja juhtuski selline intsident, kus naaber tungis purjus peaga isale kallale ning virutas puuhaluga, mille tagajärele isa suri kolme päeva pärast.

Minul probleeme ei olnud. Sain passi, läksin kooli, lõpetasin selle. Sõjaväe hirmust astusin komsomoli, tänu sellele sain kõrgkooli, mis toimus läbi raskuste, sest mind ei lubatud Moskva Tehnikaülikooli eksamitele. Olin represseeritud isikuna lubamatu isik sellises mainekas koolis, kuid sain sisse Metsatehnilisse akademiaisse Leningradis. Valik minule, kui Siberi looduslaps-
le, osutus heaks. Kogu edasine elu on seotud Eesti metsatööstusega. Minu elu kulges rohkem Nõukogude seaduste ja arusaamade järgi, olin vahepeal natuke utoopiliselt vasakpoolne, samas tööedu eesmärkidele pühendunud loll Nõukogude korra teener. Rõõmuga võin tõdeda,

et minu lapsed ei ole Eestile kadunud, mida kartis ema, kui sai teada, et minu tütar Eola läks õppima Moskvasse, nad on tublid ja head lapsed.

Emal, õel, vennal nii libedalt ei läinud, sest Eestis oli palju „agraid” ametnikke ja ülemusi. Esimese sammuna nad tegid takistusi passide saamisel. Peale passide saamise keelasid sissekirjutise Viljandisse. Tööle minna oli täiesti võimatu. Kuid nagu Siberis nii ka ebasõbralikus Eestis, visadus ja töökus murravad kõik takistused. Kõik need aastad, mil ema rabeles Siberis töötades, ei arvestatud tema pensioniõiguse kättesaamiseks. See tähendas, et tuli jälle alustada otsast peale. Kuid vaatamata rasketele takistustele sai ema tööle valvurina ning suutis veel 15–16 aastat töötada, et saada õigus pensionile. Õde läks mehele, elukohaga katusekambrisse, ehitasid omale maja. Vend abiellus, ehitas samuti maja õe kõrvale, nende lapsed ja lapselapsed on praegu tublid, edukad Eesti kodanikud.

Minu ema, Anna-Marie Vares (20. detsember 1901 – 26. august 1987) elas Viljandimaal Tuhalane vallas, Pahuvere mõisas. Oli Vabadusristi kavaler, sõdis Peeter Ronga nime all. Läks meesteriites Vabadusõtta. Ta teenis 1. ratsapolgu sidekomandos, võttes osa kõikidest lahingutest Võrumaal ja Põhja-Lätis. Munamäe all osutatud isikliku vapruste eest autasustati teda II liigi 3. järgu Vabadusristiga. Aastal 1946 sai ta II järgu Emamedali. Ta abiellus Hans Kukega ning sai temaga 5 last. Nendeks olid Mahta Kuk, Ilmar Kuk, Hants Kuk, Vaike Kuk, Lembit Kuk.

KOKKUVÕTE

Küüditamisega kaasnesid hävitatud inimesed, lõhutatud perekonnad, rikud tervis ja sündimata lapsed, saamata haridus. Kõik see on põhjustanud palju ja pikaajalist kahju. Peamiselt põhjustasid Siberis surma nälg, toitumishäired, kopsupõletik, tuberkuloos. Levisid ka teised haigused nagu unehäired, stress, sundkujutlus ja painajalikud unenäod, mis ilmsid või ilmnevad veel praegugi paljudel represseeritudel ning nende lähedastel (Rahi-Tamm, 2004).

See oli suur tragöödia, valu, mida ei anna kirjeldada. Kui rääkida tagajärgedest, siis on need kurvad ja traagilised. Haavad inimeste hingedes on jäädavad. Seda on kindlasti raske unustada inimestel, kes on seda valu pidanud kannatama.

Oli palju neid, kes selle pikal teekonnal ei jäänud ellu, kuid olid ka neid, kes pingutasid selle nimel, et tulla sellest karmist ja kurvast olukorrast välja lootes, et kunagi näeb oma lähisugulasi, tuttavaid, sõpru.

Uurides seda teemat lähemalt internetist, õpikutest, ajalooallikatest ja kuuldes oma lähisugulase raskest teekonnast Siberisse, elust seal ning tagasipöördumise raskusi, võib isegi öelda, et eestlased on olnud tugev rahvas läbi aegade. Nad on saanud hakkama. Et eestlased ei ole murdunud kõige raskemates eluetappidel.

Peale Eestisse tagasitulekut ja negatiivset suhtumist inimestesse, keda oldi sunniviisiliselt küüditatud, sai Lembit Kuk ja tema perekond ilusti eluga järje peale. Lembit lõpetas Metsatehnilise akadeemia Leningradis ning ta suunati Võrru tööle. Abikaasaga tutvus ta koolis ning nad abiellusid 1962. aastal ja on olnud nüüdseks abielus 53 aastat. Neil on kaks last – tütar ja poeg ning trobikond lapselapsi.

Praeguseks on Lembit 74-aastane ja ta veedab oma abikaasaga pensionipõlve. Vahetevahel käib ta maal oma maamajas mesilasi hooldamas. Ta on endiselt suur looduse- ja loomasõber.